

Moravští bratři v Grónsku a na Labradoru mezi eskymáky.

Daniel Říčan

Jedno ze semínek, které Komenský na Fulnecku zasel a vzklíčilo až po sto letech, přineslo ovoce dokonce i v polárních oblastech v Grónsku a na Labradoru, tedy mezi Eskymáky. Ještě v 18. století to byl národ, který žil na úrovni doby kamenné. Tak jako Slovanům přinesli vzdělání a etiku křesťanskou Cyril a Metoděj, stejné uznání u eskymáků požívají lidé z našeho Poodří - Moravští bratři.

Moravští bratři v Grónsku je oblíbené téma v cizojazyčné literatuře. V roce 1732 Moravané podnikli první misijní cestu do Karibské oblasti a hned v dalším roce následovala výprava do Grónska, země patřící pod korunu dánského království. Kristian David, tesař ze Ženklavy byl u dánského královského dvora uznávanou osobností a proto měl zde dveře stále otevřené, tím i do Grónska. První tři moravští misionáři, bratrance **Matheus** a **Christian Stachové** z Mankovic a **Kristian David** ze Ženklavy se vydali r. 1733 do Grónska lodí z Kodaně. Ještě v Kodani dostali doporučující dopis od dánského krále pro dánského misionáře Hanse Egedeho, kterému měli být v misijním díle posilou. Hans Egede, původem Nor, byl z luterské církve a začal dílo dánské luterské misie v Grónsku již 12 let před příchodem Moravanů. Chtěl ale svou misionářskou málo úspěšnou práci již vzdát. Od Egedeho se nedostalo moravským misionářům vřelého přijetí. Museli kapitána lodi uprosit, aby směli bydlet na lodi a rychle si postavili *boudu z kamení a trávy, kde bychom mohli zatím vařit, spát a uchovávat své věci v suchu, byla totiž velká zima, tak že nám tráva v rukou mrzla*. Postavili si asi 1km na jih od Egedeho stanice Godthaab (dnešní hlavní město Grónska Nuuk) svůj vlastní domov, který nazvali **Neuherrnhut** (Nový Herrnhut). Stačili ještě odeslat dopis po odjíždějící lodi, kde popisují krajinu i zdejší pohany: *Jejich řeč je docela jiná než všechny jiné jazyky a nespojuje s žádnou jinou, kterou známe. Oni ani nerozumí, když se dává znamení hlavou, jako jiné národy. V každém slově mají dva důrazy, a sice na první a poslední slabice... Jazykem pohybují při své řeči málo, vytačují řeč z krku, a to ji dělá nesrozumitelnou. Hlavou nedělají při řeči žádné pohyby, zato vyjadřují mnoho rukama a prsty... Máme-li se naučit této řeči, musí nám k tomu Bůh dát zvláštní milost*. V počátcích trpěli hladem, zimou i nepřátelstvím domácího obyvatelstva. Zdálo se, že budou muset zemřít, ale vydrželi. Mezi Egedem a Kristiánem Davidem panovaly rozdílnosti v teologických otázkách a z toho plynuly i neshody. Ke zlepšení vztahů přispěla smutná událost, epidemie černých neštovic. Neštovice byly v r. 1733 do Grónska zavlečeny jedním domorodým chlapcem po jeho návštěvě Dánska. Zemřelo na 3000 pobřežních Eskymáků. V této složité situaci Hans Egede i moravští misionáři otevřeli své domovy, jež se staly dočasnými nemocnicemi, navštěvovali nemocné, pochovávali mrtvé a umírajícím hovořili o vzkříšeném Kristu. Sjednocení společným zájmem křesťanské práce mezi domorodci, Hans Egede a moravští bratři takto působili až do r. 1736, kdy se Hans Egede po smrti své manželky natrvalo vrátil do Evropy.

Kristian David, starší a zkušenější než dva jeho společníci, byl do Grónska vyslán na jeden rok, aby jako tesař pomohl zbudovat misijní stanici. Po jeho návratu r. 1735 se také následujícího roku vrátil Kristian Stach. Mezitím však v r. 1734 do Grónska připluli další dva moravští misionáři, **Friedrich Böhnisch** z Kunína a **Johann Beck** z Holasoviček na Krnovsku a **Georg Wiesner** (který brzy odejel). Tito společně s Matheusem Stachem vytvořili „Smlouvu tří bratří“, jakýsi kodex, kterým se řídili, aby v obtížné misijní práci mezi Eskymáky vytrvali. V roce 1736 do Grónska přicestovala již jako vdova, nevládní matka **Matheuse Stacha**, spolu se svými dvěma dcerami, **Rosinou** a **Annou**, budoucími manželkami Johanna Becka a Friedricha Böhnische. Až po šesti letech vytrvalé práce se nechala pokřtít první rodina eskymáka **Kajarnaka**, se svou manželkou a dětmi. Kajarnak viděl, jak Beck překládá evangelia. Byl zvědavý, poslouchal Johanna Becka vyprávět pašijní příběh Krista, při kterém se tázal po spasení. Skrze Kajarnaka se pak shromažďovala malá skupinka. Obrácením prvního domorodce dosáhla zvěst evangelia bratrskými misionáři nový rozměr ve svědectví samotných Eskymáků. Počet obrácených rychle rostl. Kaple v Neuherrnhutu již nestačila, proto Christian David v r. 1747 připlul se stavebním materiálem pro budování nového kostela pro bohoslužby.

V r. 1758 došlo k založení druhé osady Lichtenfels. Kolem roku 1760 měla už Jednota bratrská v Grónsku dvě misijní osady s 15 misionáři a 521 členy. V roce 1774 přibyla další osada Lichtenau, 1824 Friedrichsthal, 1861 Umakak, 1864 Igdlorpait. Moravští bratři v Grónsku ukončili činnost v r. 1900. Předali výsledky své práce luterské dánské církvi a odešli do jiných míst ve světě.

Sbory Jednoty bratrské v Grónsku tedy nenalezneme, zato památky ano. V posledních letech jsou velkými propagátory Moravanů manželé Klempířovi z Prahy, kteří na svých pravidelných cestách do Grónska na stopy po Moravanech často naráželi.

Vyhledáтели si na internetových mapách v Grónsku Nuuk, na jihu města jsou nápadné tři zálivy a v prostředním je budova univerzity, což je někdejší Nový Herrnhut - chráněné území. Tam poblíž v nevelkém dolíku je také místo s hroby těchto odvážných Moravanů, kteří přispěli k tomu, aby zdejší Eskymáci mohli stanout vedle jiných národů jako vyspělá společnost.

Neméně zajímavý vývoj měla misie na protější straně přes oceán na Labradoru, patřícímu Kanadě. Misii inicioval Matheus Stach a v r. 1752 byl podniknut pokus vybudovat obchodně-misijní osadu Hopedale. V nehostinné krajině se vylodilo 5 mužů, ale po té, co jeden z nich byl domorodci zabit, vrátili se domů. V r. 1771 byl učiněn další pokus. Pro nás je zajímavé, že tentokrát důležitými postavami byli manželé **Johann Schneider** (1713-1785) ze Suchdolu a manželka **Elisabeth Ertelová** z Butovic. Butovice byly enklávní obcí panství kunínského a majitelům panství sloužilo jako místo, kam posílali do vyhnanství (izolace) heretiky ze Suchdolu a Kunína. Do této kategorie patřil i rod Ertel (Oertel, Örtel), z nichž někteří emigrovali do Herrnhutu. Manželé opustili příjemný Neuwied v Porýní, a přes Londýn se plavili spolu s jinými až mezi eskymáky na Labrador, kde sestavili přivezený dům a nazvali jej Nain. Po sedmi letech v r. 1778 byli vysláni, aby dále na sever vybuodovali stanici Okak. Zde byl také **Samuel Liebisch** (1739-1809) po rodičích suchdolan a je znám jako pozorovatel a zapisovatel počasí. Odsud manželé Schneiderovi byli vysláni, aby r. 1782 založili třetí stanici Hoffenthal. Tam Schneider ve vysokém věku 72 let zemřel a jeho manželka si vyžádala, aby směla zůstat a složit zde i své kosti. Na mapě Labradoru je 11 míst založených Moravany a čtyři existují dosud.

V současné době je Labrador jednou z dvaceti samostatných provincií Jednoty bratrské. Se svými čtyřmi sbory ale 1700 členy je patrně nejmenší.

Na IV. mezinárodní konferenci v Suchdole n.O. 19.-21.10.2012 bude hlavním tématem „Moravští bratři v polárních oblastech“, kde se dozvíme podrobnosti z úst těch nejpovolanějších odborníků z Dánska a Labradoru.

Prameny:

- Libreto expozice „Do všech koutů světa“ v muzeu MB
- Gebauer Josef: Stachové z Mankovic – exulanti a misionáři . Sborník III. konference Moravian v roce 2003 sv.3, Suchdol n.O. 2004, s.30-35
- Štěříková Edita: Jak potůček v jezeře, Praha 2009
- Kubíková Jiřina: Křesťanská misie v 16.-18. století, Praha 2001
- Hartmut Beck: Wege in die Welt, Erlangen 1992 – použity mapy
- Cranz David: Historie von Grönland, Barby 1770 – použity ilustrace, mědirytiny

Obrázky:

- mapa Grónska se sbory
- mapa Labradoru
- Eskymák na kajaku
- plán hl. města Nuuk